

Всеотдайността към гората гради нейното бъдеще

Ранната утрин в околностите на Рилския манастир е тиха и прохладна. Дърветата мълчаливо ни правят път по пътеката към „Гарвана“ – бившия разсадник на Горско стопанство – Рилски манастир. Там ни очаква възрастен мъж със светлосини очи. Животът му е тясно преплетен с откриващите се пред нас площи, в чиито покрайнини растат жизнени насаждения. За Борислав Войнов това място е втори дом – тук са преминали 34 години от професионалния му път. Днес разсадникът е собственост на Рилския манастир, а ние имаме привилегията да го разгледаме заедно с неговия някогашен стопанин.

Борислав Войнов е роден на 18 декември 1933 г. в село Падала, община Рила. Започва работа като горски надзирател през 1955 година. По онова време професията е била опасна и изисквала служителите да бъдат въоръжени с карабини. Година по-късно е изпратен да учи в училище по горско стопанство в Своге. Поради административни промени училището е преместено на Гара Бов, където в усилен ритъм преминава обучението му. Макар курсът да е предвиден за две години, с интензивно натоварване 60-те курсисти успяват да усвоят материала само за една. Въпреки първоначалния скептицизъм Борислав бързо се влюбва в науката за гората.

„И си мислех – какво пък има толкова за учение у тая гора... – спомня си той с усмивка. – През първия месец всяка заран си виках: още една нощ и утре взимам влака за къщи. Обаче постепенно навлязахме в материята, стана ми интересно – да учим за живите организми, дендрология, лесовъдство. Дипломата ми беше отгоре до долу само с отлични оценки и завърших като първенец на випуска!“

След дипломирането си Борислав Войнов е назначен за горски надзирател по охраната и залесяването в ГС – Рилски манастир. Поверяват му участъка с

най-мощните залесителни дейности. По това време се извършва обединение на промишленото стопанство, отговарящо за дърводобива, и горското стопанство, фокусирано върху грижата за гората. Създаден е разсадник в местността Гарвана, чиято земя е била манастирска собственост, но през 1961 г. е одържавена. Същата година Борислав Войнов постъпва на работа в него. Преди идването му мястото е белязано от текучество на служителите – работата е специфична и тежка, а хората рядко се задържат. Насажденията, които заварва, са скромни: две лехи със смърч – дървесен вид, смятан за труден за отглеждане – и няколко площи, засети със семена. Персоналът се състои само от една жена, специалист по смърчови фиданки. С неговото пристигане работата потръгва. Работи с вдъхновение, пониците израстват здрави, а той искрено им се радва. Година по-късно обаче природата му поднася тежко изпитание. В края на май на хоризонта се задава тъмен облак. Докато с работничките успеят да потърсят подслон, разсадникът е ударен от опустошителна градушка. По лехите потичат кални реки, семената са изровени, а крехките фиданки – напълно унищожени. Това е първият жесток урок за младия лесничей, след който всичко трябва да започне отначало.

На следващата година начело на Горско стопанство – Рилски манастир, застава инж. Борис Бузов. Младият директор вече си е извоювал репутацията на отличен лесовъд със създаването на горските култури около язовир „Студена“. Още с встъпването си в длъжност той планира производството на внушителните 5 милиона едногодишни смърчови фиданки, разпределени между „Гарвана“ и долния разсадник на Стопанството. Реалността обаче налага своите ограничения – поради липса на достатъчно подготвена площ и недостиг на угар в единия разсадник, броят на фиданките е сведен до

Борислав Войнов

3 милиона.

В онези години механизацията е непознат лукс. В „Гарвана“ всичко се постига с цената на тежък ръчен труд. Мотиката е основният инструмент, а орането се извършва с волове, „пенсионирани“ от тежкия дърводобив. Борислав Войнов си спомня колко грижи са полагали да опазят фиданките до есента, за да бъдат зазимени. Екзотичните видове изискват още по-фина грижа – мулчиране и прецизно засенчване, така че лехите да останат наполовина в прохладна сянка.

Споменът за работата с инж. Бузов все още предизвиква вълнение у Борислав Войнов. „Той живееше с грижата за тези разсадници“ – разказва ветеранът. „Ако не успееш да дойде през седмицата, в понеделник заран, още с пристигането ми, вече го заварвах да снеже край лехите. Първата ни работа винаги беше да обходим „Гарвана“ и долния разсадник. Много често ме водеше със себе си по горскостопанските обекти и непрекъснато ми разясняваше от лесовъдска гледна точка какво се прави в гората и защо.“

Директорът вижда в младия Борислав майстор в отглеждането на фиданките и го цени високо. В моменти на напрежение и несигурност инж. Бузов често поставял ръка на рамото му с думите: „Не бой се!“. Лесничейт не е забравил и страстта на директора към екзотичните дървесни видове – силна като връзката му с манастирските гори. Дори когато по-късно заминава за София като национален експерт по горските разсадници, той не забравя своите хора и често се връща там.

След като вижда внушителните 50-годишни секвои в Юч Бунар, край село Богослов (някогашното Даскалово), засадени от Йордан Митрев още по времето на цар Фердинанд, в сърцето на младия лесничей се ражда мечта. Борислав си представя как един ден такива величествени дървета ще извисят снага и в неговия разсадник. Искрена радост обзема сърцето му, когато разбира, че инж. Бузов е донесъл за него ценна пратка – семена от секвоя, пристигнали чак от Америка. Същите семена били разпратени до много разсадници в страната, но на повечето места опитите за отглеждането им завършили с неуспех. Само Борислав Войнов, воден от интуицията си и без да притежава никакъв предварителен опит с този вид, успява. Той забелязва, че семената са съвсем като брезовите. Разпръсква ги по самата повърхност на почвата, без да ги заравя дълбоко. Резултатът – 1600 здрави и жизнени фиданки пробили пръстта под неговите грижи.

През 1964 г. в разсадника пристига нова ценна пратка от Северна Америка – 10 килограма семена от дугласка. Отговорността е огромна, а указанията за сеитба са прецизирани до грам. Според инструкцията отпреди 1962 г. трябвало да се сеят 5 грама на линеен метър, но цифрата в документа е променена на 2.5 грама. Борислав Войнов още пази спомена за посещението на окръжния началник, който дошъл на терен, докато той и работничките сеели. „Внимавайте с тия семена!“ – предупредил ги строго той. – Знаете ли какво е дала България за тях? Тон и половина свинско месо за всеки килограм“. Сумата е главозамайваща за времето си – близо 500 долара на килограм, а пред Борислав Войнов стоят цели десет килограма. „В ума ми се въртяха само тревожни мисли – спомня си той. – Ами ако се провалим? Ако кълняемостта е слаба или ревизиорите открият липси...“ Днес живият паметник на онзи труд е пред очите ни – една от първите фиданки дугласка, отгледани от неговите ръце, вече се извисява на внушителните 32 метра с гръдно диаме-

трово число 82 сантиметра (сн. 1 и 2).

В работата си с тези семена лесничейт е подложен и на друго изпитание. Малко след пристигането им изгаря къщата на разсадника, където обикновено съхранявали запасите. Истински късмет е, че точно в онази нощ семената на дугласката не били там. И по това време, за да бъде опазен посадъчният материал от вредители, семената преминават през внимателна преусеитбена обработка, а след набези на мишки върху конопените чували ръководството разпорежда съхра-

нението им във варели.

Работата в Стопанството край Рилския манастир води и до едно от големите ботанически открития на инж. Борис Бузов – рилският дъб. Наблюдавайки поречието на р. Друшлявица, инженерът забелязва, че на една и съща надморска височина – над 1500 – 1600 метра, природата е нарисувала две съвършено различни картини. Докато на северния склон се редуват бук, ела, смърч и мура, завършващи с клек – „огърлицата“ на върха, на южния, огрян от слънцето бряг, процъфтява дъб. Инж. Бузов установява, че това е местен ендемит, който не се среща никъде другаде при такива планински условия. Рилският дъб се различава от другите видове дъб по листата и плодовете си, които имат характерни дълги дръжки.

През годините разсадник „Гарвана“ се превръща в еталон за качество, а инж. Борис Бузов редовно води там гости от Германия, Америка и Русия, за да видят постиженията на българските лесовъди и да закупят от техните фиданки.

За да поддържа живота в лехите, в разсадника е изградена сложна поливна

система, черпеща води от близката река Мала Ломница. Първите опити обаче са трудни – заради голямата денивелация тръбите не издържат на налягането и се пукат. С мисъл и търпение Борислав намира по-ниско място, полага трасе от 600 метра, изгражда шахти и пресмята атмосферите така, че пръскачките да разпределят влага равномерно и без повреди.

Сякаш по законите на природата неговата отдаденост не подминава и наследниците му – синът му също завършва гор-

ски техникум, макар по-късно да избира пътя на полицая, а внукът му вече гради бъдещето си като ландшафтен архитект.

Към края на нашия разговор, докато слънцето бавно се изкачва над рилските върхове, питаме стария лесничей – какво би посъветвал младите, които днес поемат по неговите стъпки? Отговорът му е лаконичен: „Да обичат гората. Да знаят, че това не е просто работа, а призвание. Нека я заобичат, нека я умножават и разкрояват. И да я режат умно! Гората иска грижа, иска и разумно ползване на дървесината.“

Той си спомня със смесени чувства времената, в които плановете са надхвърляли възможностите на природата – когато годишният прираст е бил 30 000 кубика, а се е налагало да добиват по 50 000 или 60 000. „Режем двайсет повече, отколкото гората раждаше“ – разказва ветеранът. Но днес, отправил поглед към зеленото море наоколо, възкликва: „И ето, вижте – сега гората пак е пълна“.

Женя СТОИЛОВА
Снимки: Йордан ДАМЯНОВ